

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1153437/8

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליהו הישיריק, הרב מיכאל עמוס, הרב אברהם שינדלר

המערער: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד ראם בן ציון))

נגד

המשיבה: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד יפעת יחיא)

הנדון: תשלומי אם ל'מזונות' בן בנה – מתנה לבן החב בהם או הלוואה, ואם כמתנה – הזכאית אשת הבן ליהנות מפירות המתנה?

פסק דין

לפנינו ערעורו של האיש על קביעת בית הדין רבני האזורי טבריה שעל פיה בכלל איזון המשאבים שבין הצדדים יחושב גם הסכום של 75,000 ש"ח שאותו העביר המערער לאימו סמוך למועד הפירוד בין הצדדים.

בית דין קמא קיבל את עמדת המשיבה כי העברה זו הייתה בבחינת הברחת כספים שיש לאזנם ולפיכך הורה כאמור לעיל.

לשיטתו של המערער העברת הכספים הייתה פירעון של הלוואה שאותה נתנה לו האם לשיעורין: טענת המערער היא כי אימו סייעה לו לפרוע את חוב המזונות שבו חויב לטובת ילדו מנישואין קודמים וזאת באמצעות העברת סכום חודשי קבוע של כ-1000 ש"ח. לדבריו, כך נהגה האם עוד קודם נישואי הצדדים שלפנינו, אלא שאותה עת היה הוא משיב לה את הכספים מדי חודש בחודשו, אם כי לא בהכרח במקביל לסכום שאותו שילמה האם, לאמור: בחודשים מסוימים שילם לאימו דרך משל 500 ש"ח בלבד ובאחרים 1,500, מכל מקום משנישאו הצדדים שלפנינו סוכם, לדבריו, עם האם כי החוב יצטבר ויפירע לעת שחרור כספים מקרן השתלמות.

המשיבה, שאת עמדתה כאמור קיבל בית דין קמא, גרסה כי אימו של המערער סייעה לו כאמור לא בתורת הלוואה כי אם בתורת מתנה, והעברת הכספים לידיה סמוך למועד הפירוד לא הייתה פירעון הלוואה כי אם הברחת כספים וכאמור לעיל.

דיון והכרעה

לאחר עיון בחומר שהגישו הצדדים לבית הדין ולאחר שמיעת עמדותיהם בדיון שהתקיים לפנינו אנו מחליטים לדחות את הערעור.

המערער העלה בכתב הערעור ובדבריו שבעל פה כמה טיעונים נגד החלטתו של בית דין קמא, ועיקריהם הם אלה (לאו דווקא בסדר שבו הובאו בכתב הערעור):

אם המערער אינה אישה אמידה ולא סביר הדבר כי תיתן לבנה סכום קבוע כאמור כמתנה;

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הומצאו לבית דין קמא ראיות להעברת הכספים מדי חודש בחודשו לצורך המזונות; הטענה כי מדובר בהלוואה מתחזקת נוכח נוהגו של המערער לפני נישואי הצדדים להשיב לאימו את כספי המזונות שפרעה בעבורו; בית הדין ביסס את הנחתו שמדובר במתנה ולא בהלוואה, בין השאר, על קביעתו העובדתית שהלוואה נגדית של הורי המשיבה לצדדים נעשתה בהסכם שבכתב ולא כך הלוואה נטענת זו, אך קביעה עובדתית זו – שגויה היא; לו לא פרעה אם המערער את מזונות בנו היה המערער נאלץ כמובן לפורעם בעצמו ובשל כך היו נגרעים הכספים המשותפים לצדדים; תוצאת הכרעתו של בית דין קמא היא שמחצית כספי המזונות שבהם חויב המערער לבנו ושאותם פרעה אימו תגיע למעשה לידי המשיבה, והדבר הוא בבחינת אבסורד; בית הדין הורה כאשר הורה בלי שיוורה לצדדים לסכם את טיעוניהם;

לכשנמצא את הדברים נחלקות טענות אלה לשני ראשי טענה עיקריים: האחד, טענות בענייני ביסוס הסברה כי מדובר בהלוואה ולא במתנה; השני, טענות שעניינן לכאורה – אף אם לא נאמר כך בפירוש – בקשה לקבוע כי אף אם לא מדובר בהלוואה, מכל מקום אין הצדקה לחלק את פירות מתנתה של האם בין הצדדים. לשני ראשי טענה אלה מתווספת הטענה הכללית בנוגע לסטייה לכאורה מסדרי הדין – הכרעת הדין ללא שיוורה בית הדין לצדדים לסכם את טענותיהם, טענה שמכוחה אפשר לבסס את אחד מראשי הטענה העיקריים או את שניהם גם יחד, היינו אפשר לומר כי לו הגישו הצדדים את סיכומיהם היה בסיכומים כדי לשנות את דעת בית הדין בנוגע לקביעת מעמדם של הכספים האמורים – הלוואה או מתנה, אפשר לטעון כי היה בסיכומים לו הוגשו כדי לשנות את דעת בית הדין בשאלת חלוקתם אף אם אין מדובר בהלוואה ואפשר לאחוז בטענה זו ולא להניח את היד אף מזו.

הטענה שבמישור של סדרי הדין – הכרעת הדין ללא הוראה על סיכומים

טרם נמשיך בדברים, ולמען הסר ספק, נעיר: אף אנו לא הורינו על הגשת סיכומים. ברם זאת מחמת ההבדל שבין בית הדין הגדול הדין בערעור לבין ערכאה קמא. על ערכאה קמא מצוות תקנות הדיון לשאול את הצדדים אם תמו טענותיהם וראיותיהם, להודיע בהתאם לתשובתה של שאלה זו על תום שמיעת הראיות והטענות ולהורות לאחר מכן על סיכומים בכתב או בעל פה אלא אם יחליט בית הדין בהסכמת הצדדים כי אין צורך בכך (תקנות עה–עו). לא כך באשר לבית הדין הגדול "רשאי להורות לבעלי הדין לסכם [...]" כלשון תקנות הדיון (תקנה קמח, וראה שם הבדלים נוספים בין סיכומים אלה העשויים להיות חלקיים ועשויים לבוא במקום הטענות שבעל פה) – רשאי ולא חייב.

לגופו של עניין נאמר כי אכן בנקודה זו שגה לכאורה בית דין קמא, אלא שמשגה אשר כזה אין בו כדי להביא לקבלת הערעור. "פגם בניהול הדיון" אכן עשוי להיות עילת ערעור (תקנה קלה (ג)) אך זאת רק אם היה "באופן המשפיע על תוצאות הדיון". המערער הביע לפנינו את עמדתו כי בענייננו היה פגם זה עשוי להשפיע על התוצאה, ובמובן זה אכן היה צידוק להגשת הערעור, אך לאחר בחינת הדברים סבורים אנו כי לא כך הדבר. שמענו את טענות הצדדים, קראנו גם את שכתבו, לכאורה אלו הדברים שאת אפשרות העלאתם בסיכומים החמיץ המערער – והלין על כך כאמור – ולא הגענו למסקנה כי לו היו הללו מועלים מלכתחילה היה בהם כדי לשנות את התוצאה.

ועתה נבוא לעיקרי הדברים:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ההלוותה אימו של המערער את הכספים שנתנה לצורך מזונות בנו מנישואין קודמים או נתנתם במתנה?

הטענה כי אין אם המערער אמידה – טענה זו היא בבחינת סברה, אין היא בבחינת ראיה ואף לא בגדר 'אומדנא דמוכח'. הורים, אף שאינם אמידים, נוטים לא אחת לסייע לילדיהם ולנכדיהם אף יותר מכפי יכולתם. ולוואי שהיה אפשר לומר זאת דרך כלל גם בכיוון ההפוך – יש אומנם שכך הדבר, אך על דרך כלל נכונה האמרה "אב אחד יכול לשאת על כתפיו עשרה ילדים, ועשרה ילדים אינם נושאים על כתפיהם אב אחד" והדברים אמורים כמובן גם באם. אכן לא תמיד אמורים הדברים בהורים החייבים במזונות ילדיהם, אולם זאת משום שסומכים הם על ההורה האחר, ואותו – בן זוגם לשעבר ויריבם בהווה – הם רואים כניזוק מהתנהגותם, לא את הילד המשותף. אימו של המערער אומנם סייעה ב'מזונות' של ילד לאחר גירושין, הלא הוא נכדה, אולם מעבר לעובדה שיש גם שהורי ילדים גרושים גם הם נוהגים כראוי ולא כמתואר לעיל, הרי שבענייננו לא מדובר בהורה הזן את ילדו המצוי אצל ההורה האחר, אלא בסיועה של הסבתא, וזו כפי שעולה מדברי המערער עצמו עשתה זאת בעיקר כסיוע לבנה שלה, לו, ולא דווקא כסיוע לנכד...

גם לשיטתו של המערער, נשאה אימו, הלא-אמידה, בעולם של מזונות בנו במשך שנים על יסוד הבטחתו לפרוע לה מקרן השתלמות לכשזו תשתחרר. אותן שנים צמצמה האם בצרכיה שלה והתקיימה, לשיטתו של המערער, בדוחק. אין מדובר אפוא, לשיטתו, באם שהלוותה לבנה את שלא חסר לה אלא במי שגרעה אולי פת מפיה למען פיהם של בנה ונכדיה – הנכד הזכאי למזונות והאחרים שאביהם לא חיסר מהם לטובתו של זה. וכי עתה משרע הבן לאימו, לשיטתו, את החוב תאכל מדי חודש בחודשו מנה אחת אפיים ותשלם את שלא אכלה בשנים הקודמות?

אין ספק כי האם לא הייתה חייבת ליתן לבנה מתנות, אין גם ספק שלא הייתה חייבת להלוות לו הלוואות, ואין ספק גם כי בעשותה כך או כך – דחקה את עצמה שלא מן הדין, מתוך אהבתה לבנה וחמלתה עליו. ראויה האם לכל שבת, אך לא בה אנו דנים עתה אלא בבנה ובכלתה וביחסיהם הממוניים.

האם יכולים אנו עתה לקבוע רטרואקטיבית, מסברה, כי בהכרח אם זו שעשתה לפי הנטען מעל ומעבר לכוונתיה הכלכליים למענם של בנה ומשפחתו עשתה זאת רק עד הגבול של הלוואה תוך נכונות לחיות חיי דוחק כמה שנים ולא גם מעבר לגבול זה – עד הגבול של מתנה, שתוצאתה באותן שנים דומה, אלא שלאחר מכן תבוא לה הרווחה? לו הייתה האם תובעת את בנה להשיב לה הלוואה זו והוא שהיה טוען כי לא הלוואה הייתה זו כי אם מתנה, האם היינו יכולים עתה לקבוע בוודאות כי הלוואה היא ולחייב אותו בפירעונה?

בית דין קמא סבר כי התשובה לשאלות אלו היא שלילית. אף אנו סבורים כך, ואף לו היינו מסופקים בדבר לא היה בידינו לקבוע כי בית הדין "טעה" ולקבל את הערעור על פסיקתו.

מכאן גם שאין משמעות לטענה בדבר הראיות שהומצאו לבית דין קמא כי האם נתנה את הכספים האמורים לטובת מזונותיו של הנכד. בית הדין קמא לא דחה אף הוא טענה זו, אלא שאין בטענה זו כדי לבסס את ההנחה שזאת עשתה האם בתור הלוואה ולא בתור מתנה.

אשר לנוהגו של המערער לפרוע לאימו את הלוואה טרם נישא למשיבה – המערער לא המציא ראיות כי כך אכן עשה, וכפי שכבר בארנו בדיון – אם בידו ראיות שלא הובאו לפני בית דין קמא, סלולה דרכו להגישן לבית דין קמא, אם יבאר מדוע לא עשה כן עד כה, ולבקש את

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

סתירת הדין (לפי תקנה קכט לתקנות הדיון), אך ערעור אין הוא יכול להגיש על יסוד ראיות אלה (תקנה קלו).

המשיבה מצידה מפקפקת בטענה עובדתית זו ואף בית דין קמא העלה כמה תמיהות עליה, תמיהות שעיקרן "אפוכי מטרתא למה לי" – אם כי ראוי להעיר שקושיה זו ברתתירון בנקל היא, שכן האם העבירה את הכספים לכאורה ישירות לאשתו הראשונה של המערער, ולא לחשבונו שלו, וכך מנעה מהלזו לתבוע את בעלה בגין המזונות ולמרר את חייו באמצעות הוצאה לפועל וכדומה, וברי כי אכן היה נוח למערער להיות חייב לאימו ולפרוע לה שלא במחויבות למועד מוגדר בחודש ולסכום קבוע ומדויק בכל חודש, ולא לגרושתו. עם זאת, גם בית דין קמא עצמו ציין כי את קושייתו זו "אפוכי מטרתא למה לי" אפשר לתרץ בדרכים שונות אולם אין בתירוצי הקושיה כדי לקבוע מסמרות שהכסף הוא הלוואה.

וביתר ביאור נאמר: ראשית, לא הוכח כי בעבר אכן היה המערער פורע לאימו, גם אם טענתו זו אינה נסתרת מכוחה של קושיית "אפוכי מטרתא למה לי", עדיין אין היא מוכחת.

שנית, אף אם בעבר היו הכספים ניתנים כהלוואה – לאו ראייה היא שכך גם הלאה: אין חולק שהתנהלות המערער ואימו השתנתה. אין גם חולק שהסיבה לכך הייתה נישואיו ודוחקו הכלכלי משהוצרך לפרנס משפחה חדשה – כך טוען הוא עצמו. מניין לנו אפוא ששינוי הנסיבות הביא את האם להסכים לשינוי מפליג בתנאי הפירעון אך תוך עמידה על פירעון עתידי אך לא הביא אותה אף להסכים למתנה? בכל הנוגע לקושי של האם עצמה, נוכח היותה מי שאינה אמידה, הרי שכפי שאמרנו לעיל הקושי שנגזר ממתן הלוואה ארוכת טווח והניתנת שוב ושוב בכל חודש, אינו שונה בהכרח מזה שנגזר ממתן אותם כספים כמתנה – וזו וזו נבדלות מהותית מהלוואה הניתנת מדי חודש בחודשו ואף נפרעת פחות או יותר מדי חודש בחודשו. ומכאן: אף אם יוכח כי תחילה הייתה האם מלווה לבנה את הכספים האמורים בכל חודש, וכאמור לא הוכח כך, עדיין בה במידה שנוכל לקבל את הטענה בדבר שינוי תנאי ההלוואה, שינוי קיצוני והכרוך בהעמסת קושי משמעותי על חיי השגרה של האם – נוכל גם לקבל את העמדה שלא שינוי תנאי הלוואה היה כאן אלא שינוי מהלוואה למתנה.

העדר הסכם הלוואה מחזק כמובן את ההנחה שלא בהלוואה עסקינן, וגם במובן זה יש לציין להבדל בין מתכונת ההלוואה שלפני הנישואין, אף לו קיבלנו את עמדתו של המערער כי אז לפחות הייתה זו הלוואה, לבין מתכונתה לאחרים. והבדל כפול יש כאן:

ראשית, קודם דובר בהלוואה קטנה מדי חודש – לו חדל הבן למשך חודש או חודשיים מלפרוע את חובו ובשל כך הייתה האם מתרשמת כי אפשר שסופה של ההלוואה שלא להיפרע, יכולה הייתה האם להפסיק את ההלוואה הקבועה, המתחדשת בכל חודש, ולצאת מהעניין כולו בהפסד קל יחסית של חודש או של חודשים ספורים שבהם הלוותה לבנה ולא נפרעה ממנו. הדעת נותנת כי 'סיכון' כזה תיטול אם על עצמה בעומדה מול בנה. לא כן בנוגע להלוואה שלפי הנטען במתכונת שמעת הנישואין ואילך, הלוואות חודשיות העולות במצטבר להון רב הניתן כולו על סמך הבטחה לפירעון עתידי, הבטחה שאם תופר תמצא האם את עצמה בפני שוקת שבורה. הלוואה כזו ודאי היה מתבקש שתוגבה במסמך כלשהו.

ושנית, אם תחילה עמדה האם מול בנה לבדו, ואפשר שסמכה עליו 'בעיניים עצומות' או שנכונה הייתה להסתכן בהפרתו את הבטחתו לפרוע לה, הרי שמכאן ואילך עמדה מול בנה וכלתה – ומדובר באם שכבר חוותה אצל בנה הליך גירושין – ואף אם קיוו היא ובנה ודאי שהדבר לא יישנה קשה להניח שהיו תמימים לסבור שלא ייתכן שכך יקרה – האם גם על כלתה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

סמכה 'בעיניים עצומות'? האם לא סביר יותר להניח שאם לעת הזאת לא עשתה הסכם הלוואה הרי שהדבר מלמד על כוונתה לתת את הכספים במתנה, לטובת רווחתו של בנה ושל משפחתו החדשה, אולי מתוך תקווה שהדבר אכן יסייע לקיומה של משפחה חדשה זו וימנע את פירוקה, אולי מתוך הרצון בטובתו של בנה ומשפחתו החדשה כל עוד זו אכן מתקיימת?

בית דין קמא חיזק את מסקנתו שלו בעניין מן ההשוואה להלוואה שהלוו לפי הנטען גם הורי המשיבה לצדדים. המערער טוען כי גם הלוואה זו לא נעשתה בהסכם מסודר ועל כן אין הראיה ראייה. ייתכן שיש צדק בטענתו העובדתית, וכבר הערנו לו בדיון כי טענות במישור זה רשאי הוא להפנות לבית דין קמא ולא דווקא להעלותן בערעור. אולם התרשמותנו כי לא על סברה זו סמך בית דין קמא בשתי ידיו, וכי אף ללא השוואה זו סבר בית דין קמא כי הדברים נוטים יותר לראיית העברת הכספים כמתנה ולא כהלוואה. זו גם דעתנו.

אכן אין אנו יכולים לקבוע דבר בוודאות, אולם ודאי שאי אפשר לקבוע בוודאות – או אף קרוב לכך – שהייתה הלוואה גם הייתה. אדרבה, מסתבר יותר – גם אם לא ודאי – שלא הייתה זו הלוואה. ואף אם ספק בדבר: כדי לגרוע כספים שהיו בריאיון ושהועברו לצד ג' סמוך ונראה לפירוד שבין הצדדים ממצבת הנכסים שיש לאזן יש להוכיח שאכן הייתה הלוואה, לא די בהיות אפשרות כזו קיימת.

עוד נאמר בהקשר לאמור לעיל כי המערער שלטענתו כי אימו הלוותה את הכספים ולא נתנה אותם במתנה הסתייע כאמור בטענה כי גם בין הורי המשיבה לצדדים לא היה הסכם, טען כי בין הורי המשיבה לצדדים מתנהל הליך אזרחי בעניין זה: אם סבור הוא כי יש צדק בדבריו בעניין הדמיון העובדתי והמשפטי בין הדברים, יכול הוא להציע לאימו להגיש תביעה נגדו ונגד המשיבה בגין ההלוואה המדוברת וככל שייפסק כי אכן הוא והמשיבה חבים לאימו – תגבה האם משניהם. אך כל עוד לא התקיים הליך ולא נפסק דבר, אנו הדנים במישור שבין המערער למשיבה ולא במישור שבינם לבין האם איננו יכולים להניח כי אכן קיים או היה קיים חוב כלפי האם.

המן הראוי כי פירות מתנתה של האם יחולקו בין הצדדים?

המערער טוען גם, כאמור, כי לולי פרעה אימו לבנו את חוב המזונות, היה הוא נאלץ לפרוע חוב זה ואזי הייתה נגרעת מצבת רכושם של הצדדים שלפנינו. כפי שכבר כתבנו לעיל ביסוד המשפטי לכאורה בגלום בטענה זו – אף שלא נטען בפירוש דיו – הוא כי למעשה מתנתה של האם, ככל שאכן מתנה היא ולא הלוואה כטענתו שלו, ניתנה לו ולא למשיבה. האם נתנה את הכספים למזונות בנו של המערער, כך חסכה ממנו את הצורך לפרוע את חוב המזונות וכביכול נתנה לו את הכספים במתנה.

מתנה שקיבל אחד מהצדדים במהלך חיי הנישואין – נוסף אנו ואף נלך לקראתו של המערער בטוענתו בעבורו את שלא טען בעצמו בפירוש – אינה ברת-איזון לפי סעיף 5(א)(1) לחוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג – 1973, וממילא אין המשיבה זכאית למחציתה.

אלא שאף טענה זו – טענה דחויה היא.

המתנה האמורה אינה עומדת בפני עצמה, אין מדובר בחפץ או נכס מוגדר, אף לא בכספים 'צבועים' השמורים בחשבון מיוחד וכיוצא בו. המערער אף לא קיבל מאימו את הכספים בעין, אלא כאמור נהנה מהם בעקיפין בחוסכו מעצמו את הצורך לזון בעצמו את ילדו – מה שהותיר לו ולמשפחתו 'עודפים'. אין כל אפשרות לקבוע שכספים אלה הם שעמדו בחשבון בנק כלשהו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

של הצדדים, או כזה הרשום על שמו של המערער לכדו, שעה שהעביר המערער את 'תמורתם' לאימו מכספי קרן ההשתלמות ששחררה. אין צריך לומר שכספים אלה לא היו הכספים שבקרן ההשתלמות עצמה. ייתכן ומסתבר יותר לראות כספים אלה ככספים שנאכלו כבר בידי המערער ומשפחתו, ומובן מאליו שאם בעת נישואי הצדדים האכיל המערער את אשתו, המשיבה, מכספים שקיבל במתנה מאימו – אין הוא יכול לתובעם עתה בחזרה, אולם אף אם נניח שהכספים לא 'נאכלו', אין ספק כי למצער הוטמעו לחלוטין ברכוש המשותף ועל פי הפסיקה הנהוגה הם עתה בני-איזון.

אין כל שחר לטענה כי איזון הכספים כמוהו כהעברת מזונות בנו של המערער לידי המשיבה. מזונות הבן נאכלו זה מכבר, הבן אכלם, ובדין אכלם – הוא ולא אחר. בעקיפין נהנה מכך המערער עצמו וכנראה גם אשתו וילדיהם המשותפים, זאת בעת שהיה חייב הוא במזונותיה של האישה, המשיבה, וכמובן גם במזונות ילדיהם המשותפים, ואף לולי שהיה חייב בהם – הנאתם העקיפה מפירות מתנתה של אימו, בהסכמתו הייתה. 'הנדוס לאחור' של החשבונות ו'צביעתם' הרטרואקטיבית של הכספים שנותרו בחשבונות 'בזכות' פירעון מזונות הבן בידי אם המערער – וראייתם משום כך כמתנה של האם שאינה ברת-איזון – אינו אפשרי ואף אינו נכון משפטית.

משכך, אין מנוס מלדחות אף את טענתו זו של המערער.

פסק דין ומתן הוראות

סוף דבר:

- א. הערעור נדחה והחלטתו של בית הדין האזורי שרירה וקיימת.
- ב. בנסיבות העניין ונוכח קביעתנו כי אכן שגה בית הדין קמא שלא הורה על הגשת סיכומים, אף כי בדיעבד קבענו שלא היה במשגה זה כדי להביאנו להורות על ביטולה של החלטתו, אין אנו יכולים לראות את הערעור כ'ערעור סרק'. על כן לא מצאנו לנכון לחייב את המערער בהוצאות משפט.
- ג. בהתאם לאמור תשיב מזכירות בית הדין למערער את הסכום של 6,000 ש"ח שהפקיד כערובה להוצאות המשפט.
- ד. פסק הדין מותר לפרסום בהשמטת פרטיהם האישיים של הצדדים.

ניתן ביום ט"ז בטבת התש"ף (13.1.2020).

הרב אברהם שינדלר

הרב מיכאל עמוס

הרב אליהו הישוריק

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה